

Nr 126

Utlåtande i anledning av dels riksdagens år 1954 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser tillämpningen av gällande pensionsålderssystem, dels ock väckta motioner om utsträckning av vissa pensioneringsperioder för statstjänstemän.

(5:e avd.)

Statsutskottet får härmed *dels* underställa riksdagens prövning riksdagens år 1954 församlade revisorers berättelse, i vad den avser tillämpningen av gällande pensionsålderssystem, jämte i anledning därav till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden, *dels ock* avge utlåtande angående vissa i ämnet föreliggande motioner.

Under civildepartementet, § 34, har revisorerna upptagit frågan om tillämpningen av gällande pensionsålderssystem med pensioneringsperioder för olika grupper av befattningshavare (del I, s. 283—298; reservation s. 298—300).

Revisorerna har till en början redogjort för tillkomsten av gällande bestämmelser på förevarande område och därefter redovisat resultatet av en undersökning, huru systemet med pensioneringsperioder utfallit i praktiken (s. 283—294).

I sitt uttalande (s. 294—298) anför revisorerna avslutningsvis bl. a. följande.

När 1951 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslöt införa de nya grunderna för ålderspensioneringen förväntades, att anställningshavarna i allmänhet skulle kvarbliva i tjänst kortare eller längre tid, sedan respektive pensioneringsperiods nedre gräns, d. v. s. i allmänhet den tidigare fixerade pensionsåldern, uppnåtts. Härigenom skulle i verkligheten en höjning av pensionsåldern inträda. De numera vunna erfarenheterna torde emellertid få anses giva vid handen, att den med reformen avsedda höjningen av avgångsåldern kommit till stånd allenast i ringa utsträckning. Ehuru endast en relativt kort tid förflutit, sedan riksdagen fattat beslut i frågan, anse sig revisorerna med hänsyn till angivna förhållanden böra fästa uppmärksamheten på denna. Revisorerna avse härmed icke att förorda, att systemet med pensioneringsperioder skall övergivas. Erinras må att 1954 års riksdag icke bifallit en motion om upphävande av detta och om återgång till fasta pensionsåldrar. Revisorerna anse emellertid, att åtgärder böra vidtagas för tillvaratagandet av den äldre arbetskraften. Vad som härvid torde kunna komma i fråga är att förutsättningslöst ompröva tjänsternas inplacering i de olika perioderna. En i varje fall måttlig höjning av den nedre gränsen för period I, 60 år, torde även böra övervägas. Därest

med hänsyn till arbetsuppgifternas art en sådan höjning icke anses böra genomföras för vissa befattningar, böra dessa hänföras till period IV.

I avgiven *reservation* har herr *Hällgren* på anförda skäl förklarat sig anse, att revisorerna saknat tillräcklig anledning att på sätt som skett avlåta skrivelse i förevarande ärende.

Utlåtanden har avgivits av *arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, statens pensionsanstalt, Tjänstemännens centralorganisation, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Statstjänarkartellen* (del II, s. 278—292).

I detta sammanhang har utskottet till behandling upptagit två likalydande *motioner*, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Persson m. fl.* (I: 242) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubbestad m. fl.* (II: 425), i vilka hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådan ändring i tjänstepensionsreglementet, att pensioneringsperioderna I och III utsträckes till 65 resp. 67 år.

Beträffande motiveringen för detta förslag hänvisar utskottet till *motionen* II: 425.

Utskottet. På grundval av ett utav 1948 års pensionsålderskommitté framlagt förslag ersattes från och med den 20 juni 1951 de för de civila statstjänstemännen dittills gällande fixa pensionsåldrarna av ett system med pensioneringsperioder. Karakteristiskt för detta system är att det under pensioneringsperioden i allmänhet är befattningshavarens ensak att bestämma den närmare tidpunkten för sin avgång. Hans rätt att avgå före pensioneringsperiodens övre gräns motsvaras emellertid av en möjlighet för vederbörande myndighet att tillse, att tjänstgöringen inte fortgår längre än han kan tillfredsställande fullgöra sin tjänst. Myndigheten har vidare möjlighet att motsätta sig fortsatt tjänstgöring under perioden, då avgång från tjänsten betingas av organisatoriska eller liknande förhållanden.

Systemet med pensioneringsperioder inom den civila statsförvaltningen — vars införande och närmare utformning grundade sig på en förhandlingsöverenskommelse med vederbörande personalorganisationer — har sålunda nu ägt tillämpning under endast inemot fyra år. Riksdagens revisorer, som ägnat frågan om tillämpningen av pensionsålderssystemet en ingående belysning, har emellertid för sin del funnit, att den med reformen avsedda höjningen av avgångsåldrarna icke i avsedd utsträckning kommit till stånd. Av denna anledning har revisorerna uttalat sig till förmån för en förutsättningslös omprövning av tjänsternas placering i de olika perioderna i förening med övervägande av en »måttlig» höjning av den nedre gränsen för period I, allt i syfte att skapa ökade förutsättningar för tillvaratagande av den äldre arbetskraften. Revisorernas uttalanden har dock inte vunnit någon allmän anslutning från de hörda myndigheternas och organisationernas sida. Arbetsmarknadsstyrelsen har med hänvisning till hittills gjorda erfarenheter förklarat sig tveksam, huruvida för arbetsmarknadsverkets del en höjning

av den nedre gränsen för befattningshavare i pensioneringsperiod I bör genomföras; förslaget att med huvudsaklig utgångspunkt från förhållandena vid kommunikationsverken höja sagda gräns bör enligt styrelsens mening icke ges generell tillämpning utan bör prövas med hänsyn till förhållandena inom varje verk. Statskontoret — som bl. a. riktat den anmärkningen mot den av revisorerna redovisade undersökningen, att materialet i alltför stor utsträckning hämtats från kommunikationsverken — har ej kunnat finna utredningens resultat nedslående i vart fall beträffande till perioderna II och III hänförlig personal, helst som utredningen visar en stigande tendens att kvarstå i tjänst efter uppnådd pensionsålder. Statskontoret påpekar även att utredningen visat att myndigheterna i stort sett är positivt inställda till systemet i fråga. Statskontoret anser att periodsystemet tillämpats alltför kort tid för att medge några säkra slutsatser beträffande systemets verkningar. Oavsett det värde som bör tillmätas resultatet av den av revisorerna verkställda utredningen bör emellertid enligt statskontorets mening en omprövning av i allt fall de lägre pensionsåldrarna vara sakligt väl motiverad. Av personalorganisationerna har Tjänstemännens centralorganisation bl. a. erinrat att införandet år 1951 av systemet i fråga och detsammans utformning grundat sig på en förhandlingsöverenskommelse samt att denna åtgärd bedömts kunna föranleda konsekvenser även i andra hänseenden, vilken fråga emellertid hänskjutits till prövning av 1951 års pensionsutredning. Tjänstemännens centralorganisation förutsätter vidare, att de förslag som i sinom tid kommer att framläggas av nämnda utredning även kommer att leda till förhandlingar med organisationerna. Dessa förhållanden är enligt Centralorganisationens mening i och för sig tillfyllest för den slutsatsen, att revisorernas synpunkter och uttalanden icke f. n. bör föranleda någon åtgärd. Statstjänstemännens riksförbund har icke kunnat finna, att anledning f. n. föreligger till en omprövning eller revision av gällande pensionsålderssystem. Sveriges akademikers centralorganisation avstyrker den föreslagna omprövningen. Statstjänarkartellen slutligen kan med hänsyn till den korta tid som förflutit, sedan pensionsåldersfrågan senast övervägdes, icke dela revisorernas uppfattning om att det nu är anledning överväga någon höjning av den för den lägsta pensioneringsperioden gällande undre gränsen samt erinrar om den år 1951 igångsatta utredningen om det statliga pensionssystemet över huvud taget.

De synpunkter på den av revisorerna väckta frågan, åt vilka de hörda myndigheterna och organisationerna givit uttryck, förtjänar enligt utskottets mening beaktande. Jämväl utskottet hyser den uppfattningen att den tidrymd, som förflutit sedan statsmakterna beslutade om en övergång från fixa pensionsåldrar till ett system med pensioneringsperioder, är alltför kort för att tillåta säkra slutsatser rörande verkningarna på längre sikt av detta system. I förevarande sammanhang bör inte heller bortses från den högkonjunktur, som under de senaste åren varit rådande på den allmänna arbetsmarknaden. Denna omständighet, liksom andra i remissyttrandena berörda speciella faktorer, t. ex. rationaliseringsåtgärder inom statsförvalt-

ningen, gör det enligt utskottets mening särskilt vanskligt att på basis av det utav revisorerna förebragta utredningsmaterialet fälla något bestämt omdöme i den ena eller den andra riktningen rörande utfallet av systemet med rörliga pensionsåldrar.

Vid angivna förhållanden och då vidare hela problemkomplexet rörande det statliga pensionsväsendet för närvarande är under omprövning inom 1951 års pensionsutredning, synes några särskilda åtgärder härutöver i anledning av den av revisorerna väckta frågan inte i förhandenvarande läge påkallade.

Av det sagda följer, att utskottet icke tillstyrker det i motionerna I: 242 och II: 425 framförda yrkandet i fråga om utsträckning av pensioneringsperioderna I och III.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att den av riksdagens år 1954 församlade revisorer upptagna frågan om tillämpningen av gällande pensionsålderssystem ej må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 242 och II: 425 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, fröken Andersson, herrar Näsström, Pålsson, Hesselbom, Sundelin, Gustaf Andersson, Einar Persson, Birger Andersson, Ragnar Persson, Nils Theodor Larsson och Jacobsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Lindholm, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Staxäng, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Thapper, Onsjö, Nihlfors, Svensson i Alingsås och Almgren.